

1927 ve 1935 Nüfus Sayımları Sonuçlarına Göre Bulanık'ın Demografik Özellikleri ******The Demographic Characteristics of Bulanık According to the Results of the 1927 and 1935 Population Censuses*Ümran ERKOYUNCU ⁽¹⁾.**ÖZET**

Uzun süren savaşlar sonunda azalan nüfusun ve Lozan Antlaşması ile uygulamaya alınan mübadele sonrasında, ülke nüfusunun yeniden tespit edilmesi amacıyla Türkiye'de ilk genel nüfus sayımı 1927 yılında yapılmıştır. 1927 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarına göre nüfusun 6.563.879'u erkek ve 7.084.391'i kadın olmak üzere ülke nüfusu 13.648.270 olarak tespit edilmiştir. Ülkede yaşayan kişi sayısının tespitinin yanı sıra nüfus özelliklerinden yaş grupları, okur yazar durumları, dil, din, meslek ve sakatlık durumlarının da öğrenilmesi bir diğer açıdan kamu politikalarını belirleme ve uygulama için gereklidir. Bu çalışmada, Bulanık ilçesinin nüfus verileri, ilki 1927 yılında yapılan ve ikincisi 1935 yılında gerçekleşen nüfus sayımlarının verileri kapsamında ele alınmıştır. Bu çalışma ile Bulanık ilçesinin sosyal ve ekonomik durumunu gösteren dil, din, okur-yazarlık, meslek, yaş, medeni hal ve maluliyet verilerinin erken cumhuriyet yıllarının ilk başlarında nasıl olduğunu ortaya koymak amaçlanmıştır. Toplumsal ve ekonomik yapıyı da Bulanık özelinde ortaya koyan 1927 ve 1935 nüfus sayımları Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü tarafından hazırlanan Umumi Nüfus Tahrirleri ışığında ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Nüfus Sayımı, Bulanık, Demografik özellikler, Toplum, Değişim.*

ABSTRACT

After the prolonged wars and the population exchange implemented following the Treaty of Lausanne, the first general census in Turkey was conducted in 1927 to reassess the country's population. According to the results of the 1927 census, the population of the country was determined to be 13,648,270, with 6,563,879 males and 7,084,391 females. In addition to determining the number of people living in the country, it was also important to gather information on population characteristics such as age groups, literacy rates, language, religion, occupation, and disability statuses, which were necessary for formulating and implementing public policies. In this study, the population data of Bulanık district are examined based on the census data from the first census in 1927 and the second census conducted in 1935. The aim of this study is to reveal the state of the district's social and economic conditions such as language, religion, literacy, occupation, age, marital status, and disability during the early years of the Republic. The 1927 and 1935 population censuses, which shed light on the social and economic structure of the region, will be analyzed in the context of the General Population Censuses prepared by the Turkish Republic Prime Ministry General Directorate of Statistics.

Anahtar Kelimeler: *Census, Bulanık, Demographics, Society, Change*

*Bu çalışma, 16 Eylül 2024 tarihinde Muş'un Bulanık ilçesinde gerçekleştirilen Bulanık Sempozyumunda özet bildiri olarak sunulmuştur.

¹ **Öğr. Gör.,** Bingöl Üniversitesi, Solhan Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Tıbbi Hizmetler Ve Teknikler Bölümü, uerkoyuncu@bingol.edu.tr,
ORCID: 0000-0001-9338-627X

Article History/Makale Tarihi:

Received/Teslim : 03.08.2024

Accepted/Kabul : 24.09.2024

Published/Yayımlama : 30.11.2024

Cited/Atf:

Erkoyuncu, Ü. (2024). The Demographic Characteristics of Bulanık According to the Results of the 1927 and 1935 Population Censuses. *Bulanık MYO Sosyal Bilimler Dergisi (BULSODER), Bulanık Sempozyumu Özel Sayısı 1*, 7-19.

Copyright/Telif Hakkı

Bu makale, Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı (CC BY NC)'nin hüküm ve koşulları altında dağıtılan açık erişimli bir makedir.

GİRİŞ

Literatürde nüfus kavramı üzerine çok farklı değerlendirmeler yapıldığı görülmektedir. Bunlardan biri şu şekildedir: “Nüfus, belirli bir alanda yaşayan toplam insan sayısından oluşan bir ülkenin en önemli zenginlik kaynaklarından biridir. Siyasi, ekonomik, askeri gücün temelinde yatan bir unsur olarak insanlık tarihinin hemen her döneminde önemli bir güç olarak görülmüştür.” (Şahin,2016: 219). Aynı zamanda nüfusun belirli dönemlerde artma ya da azalma dinamiği ise bölgelerde yaşanan sosyal, siyasal ve ekonomik olaylar ile de ilgili olabilir. Ulus devlet modelinde devleti oluşturan vatandaşın, ortak bir dil, kültür ve değerler birliğini paylaşması esası vardır. Bu çerçevede oluşturulan homojen toplum yapısını sağlıklı bir şekilde çoğaltabilmek adına Türkiye’de birtakım uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Özellikle 1. Dünya savaşı sonrasında nüfus politikalarının belirlenmesi ve nasıl yürütülmesi gerektiğine dair uluslararası kongreler düzenlenmiş ve Türkiye’de çalışmaları yakından izlemiştir (Erdal,2011:781).

Nüfus sayımı, bir ülkede yaşayan kişi sayısının aynı zamanda bu kişilerin yaş, dil, din, köken dağılımlarının öğrenilmesi açısından gerekli iken bunun yanında bir devletin ekonomik planlama ve kamu yönetimi bakımından da önemlidir. Osmanlı Devleti’nin son nüfus istatistikleri 1914 yılında düzenlenmiştir. 1911-1922 yılları arasında Türk askerleri beş savaşta çarpışmış bu yıllar içerisinde sadece 22 ay barış ortamı sağlanmıştır. Savaşlarda yaşanan can kaybının yanı sıra ortaya çıkan yokluklar nüfusun her kesiminde olumsuz etkiler yaratmıştır (McCarty,1998:120). Bu süreçte, Türkiye Cumhuriyeti devleti içerisinde düzenli olarak nüfus kayıtları tutulamamış, nüfusun büyüklüğünün yanında toplumun siyasi, ekonomik ve sosyal özellikleri noktasında yeterli bilgiye sahip olunamamıştır (Dinç,2012:72).

Mustafa Kemal Paşa, 1922 yılı Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) 1.dönem ve 3.yasama devresinin açılış konuşmasında, nüfusun artırılması gerektiğinden bahsederek ulusun sağlığının korunması ve kuvvetlendirilmesi için ölüm oranlarının azaltılarak bulaşıcı hastalıklarının etkisiz bir duruma getirilmesi ve aynı zamanda ulus fertlerinin dinç ve çalışmaya yetenekli kusursuz vücut yapılarına sahip olarak yetiştirilebilmesi adına gerekli değerlendirmelerin yapıldığını ve programların düzenlendiğini ifade etmiştir (Millet Meclisi Tutanak Dergisi, 1 Mart 1922). Mustafa Kemal Paşa, yine TBMM’nin 1923 yılı 1. dönem ve 4. yasama devresinin açılış konuşmasında genel nüfusun araştırılması ve nüfus sicil kayıtlarının yeniden oluşturulması için genel nüfus sayımının acilen yapılması hususuna önemle dikkat çekerek nüfus sorununun ülkenin en önemli hayati sorunlarından biri olduğunu vurgulamıştır. Özellikle ülkenin askeri, mali, idari ve ekonomik sorunlarında ülke nüfusunun gerçek sayısını bilmenin gerekliliği yanında her yıl yapılacak istatistikler sayesinde nüfusun artma ya da azalma oranlarının anlaşılması ile olası problemlerin ortadan kaldırılması için gerekli önlemlerin alınması adına nüfus sayımının yapılmasının çok acele ve kaçınılmaz gerekliliği olduğunu belirtmiştir. Bu anlamda, bakanlıkça tasarının hazırlanarak bir an önce meclise sunulması ve kanunlaşması gerektiği düşüncesini dile getirmiştir (Millet Meclisi Tutanak Dergisi, 1 Mart 1923). Böylelikle genel nüfusun araştırılması noktasında kısa sürede önemli adımlar atılmış olup 11 Mayıs 1926’da nüfus sayımının gerekliliğini belirten Başvekalet bildirgesi yayınlanmış ve 2 Haziran 1926’da ise dokuz maddeden oluşan Umumi Tahriri Nüfus İcrası Hakkında Kanun yürürlüğe girmiştir. Nüfus sayımı hususunda atılan en önemli somut adımlardan bir diğeri ise 1926 yılında İstatistik Umum Müdürlüğü’nün kurularak kurumun başına Belçikalı aynı zamanda Belçika İçişleri Daire Bakanlığı Genel İstatistik Dairesinde görev yapmış olan Camille Jacquart getirilmiştir (Türkiye İstatistik Kurumu). 1927 genel nüfus sayımı sonucu ülkenin sadece nüfusu belirlenmemiş bunun yanında sayım öncesi hazırlanan bina cetvelleri sayesinde ülkede bulunan konut ve iş yeri sayıları ile de bina dağılımları da kayıtlı hale getirilmiştir. Böylelikle savaş öncesi ve sonrası nüfus hareketliliğinin yerleşim yeri üzerine etkisi de belirlenerek gelişimi ortaya konmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü,1929:88-89).

Ulus gazetesinin 25 Ekim 1935 sayılı baskısında çıkan haberde İstatistik Genel Direktörlüğü’nün yapmış olduğu resmi bildiriye göre Türkiye’nin nüfusu 1927 yılı genel nüfus sayımında 13.648.270 kişi olarak tespit edilmiştir. Böylelikle ülke nüfusu 1935 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarına göre toplam sekiz sene zarfında 2.540.497 kişi olmak üzere binde 186 nispetinde artmıştır. Artış nispetimiz her sene binde 23’tür. Bütün dünyada Rusya’dan sonra ikinci geliyoruz ifadeleri yer

almaktadır. Ayrıca Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü aynı sayıda ulusa teşekkür başlığı altında, yurdun büyük davası nüfus sayımına eşsiz bir ilgi ve içtenlik gösteren Türk ulusuna minnet ve teşekkürlerini bildirerek sayımın, ümidin çok üstünde bir düzen içinde geçtiğini ve ulusun devlete karşı olan bu ödevini tam bir duyguluk içinde yerine getirdiğini söylemiştir. Bu büyük sonucun ilbay, ilçebay, kamunbay ve bütün devlet işyurlarıyla memleketin aydın çocuklarının gönülden gelen ilgisiyle alınabildiğini belirtmiştir (Ulus,25.10.1935:1).

Bu doğrultuda çalışmanın hemen ilk kısmında bir yerleşim yeri olarak Bulanık'ın tarihinden bahsedilerek Bulanık'ın Cumhuriyet Dönemi'ne dair demografik yapısı hakkında detaylı bilgi, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilki 1927'de ve ikincisi 1935'te gerçekleşen genel nüfus sayımı verileri doğrultusunda ayrıntılı olarak incelenecektir.

1. 1927 NÜFUS SAYIMINA GÖRE BULANIK

Bir yerleşim yeri olarak Bulanık'ın geçmişi M.Ö. 3000'li yıllara kadar uzanabilmektedir. Bu bölgeye sırasıyla Urartular, Med, Pers, Büyük İskender ve Roma gibi birçok imparatorluk egemen olmuştur. 1071 Malazgirt Savaşı'na kadar Bizans hâkimiyetinde kalan yöre, savaştan sonra Selçuklu Devleti'nin hâkimiyeti altına girmiştir. Büyük Selçuklu Devleti ise siyasi açıdan dağıldıktan sonra yörede Akkoyunlular hâkim olmuştur. Osmanlı Devleti'nin 1555 yılında Muş'u Akkoyunlulardan alması ile Bulanık, Osmanlı Devleti hâkimiyetine girmiştir. Osmanlı Devleti'nin Vilayet Nizamnamesine göre 1884 yılında Bulanık, Bitlis vilayetinin Muş sancağına bağlanmıştır. 1927 yılında ise Muş'un vilayet olması nedeniyle Bulanık, Muş'a bağlı bir ilçe olmuştur. Bugün itibariyle Bulanık, Muş vilayetinin en büyük ilçesi konumundadır (Bulanık Belediyesi,1929).

1927 yılında Türkiye'nin idari yapısı ile günümüz Türkiye'sinin idari yapısı arasında önemli bazı farklılıklar bulunmaktadır. Günümüzde vilayet olan bazı şehirlerin 1927 Türkiye'sinde ilçe konumunda olduğu ya da bugün ilçe olan bazı yerleşim birimlerinin o dönem için vilayet merkezi konumunda oldukları da görülebilmektedir. Bunun yanı sıra bazı vilayet adlarının günümüzdeki adlarından farklı olduğu da dikkat çekmektedir. Örneklendirmek gerekirse, 1927'de Bayazıt adıyla vilayet merkezi olan yerleşim yeri günümüzde Ağrı iline bağlı Doğubeyazıt ilçesi olarak anılmaktadır. Yine 1927'de Bitlis iline bağlı bir ilçe merkezi olan Muş, günümüzde il merkezi konumundadır. İlçel ve Mersin'in de o dönemde iki ayrı il olduğu görülmektedir (Köse,2010:133). Bulanık ise, 1927 yılında gerçekleştirilen ilk nüfus sayımına göre, Bitlis vilayetine bağlı Ahlat, Bulanık, Hizan, Malazgirt, Muş, Mutki, Varto gibi ilçelerinden bir tanesiydi.

Genel nüfus sayımı fişlerinin tasnifi sonucunda Türkiye'nin ilk nüfus sayımı 28 Ekim 1927 Cuma günü gerçekleştirilmiş ve Türkiye Cumhuriyeti sınırları dahilinde (6.563.879) erkek ve (7.084.391) kadın olmak üzere toplam (13.648.270) nüfus mevcudu olduğu anlaşılmıştır. Bu nüfus Avrupa ve Asya Türkiye'si adı altında iki grupta değerlendirilmiş ve bölgelere bölünmüştür. Nüfusun 1.040.669 kişisi Avrupa Türkiye'sinde, geriye kalan 12.607.601 kişide Asya Türkiye'sinde bulunmaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü,1929:8)

Tablo 1. 1927 Nüfus Sayımına Göre Bitlis İli ve İlçelerinin Erkek, Kadın ve Toplam Nüfusları

Vilayet ve Kazalar	Nüfus Mevcudu			Yüzölçümü	Km ² 'ye Düşen Nüfus	Yerleşim Birim Sayısı
	Erkek	Kadın	Yekûn			
Bitlis	11.386	8.369	19.755	2.210	8.9	148
Ahlat	4.290	3.669	7.959	2.480	3.2	74
Bulanık	2.665	2.632	5.297	1.270	4.2	66
Hizan	4.186	4.222	8.408	590	14.3	115
Malazgirt	3.765	3.201	6.966	3.015	2.3	104
Muş	11.100	10.399	21.499	4.550	4.7	283
Mutki	5.361	5.564	10.925	792	13.8	113

Varto	4.790	5.032	9.822	1.600	6.1	112
Toplam	47.543	43.088	90.631	16.507	5.4	1.015

1927 yılında yapılan genel nüfus sayımına göre Bitlis ilinin toplam nüfusu 90.631'dir. Nüfusun 43.088'ini kadınlar, geriye kalan 47.543'ünü erkekler oluşturmaktadır. Nüfus yoğunluğu Muş ilçesi ve Bitlis şehir merkezinde toplanmıştır. 1927 yılında il olan Muş, o dönemde Bitlis'in en kalabalık ilçesidir. 2.632'si kadın ve 2,665'i erkekten oluşan Bulanık ise düşük nüfusa sahip olan ilçelerdendir. Nüfus verilerine göre Bitlis ilinin toplam nüfusunda erkeklerin kadınlardan fazla olduğu görülmektedir. Hizan, Mutki ve Varto ilçelerinde ise kadınlar erkeklerden daha fazla nüfusa sahiptir (Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, 1929:IV).

1927 yılı nüfus sayımına göre Bulanık nüfusunun cinsiyete göre nüfus dağılımına bakıldığında 2.632'si kadın ve 2,665'i erkek olmak üzere toplamda nüfusun 5.297 olduğu görülürken 1935 yılı nüfus sayımında ise şehirde 856'sı erkek 713'ü kadın, köylerde ise 7.117'si erkek 6.582'si kadın olmak üzere Bulanık toplam nüfusu 15.268'dir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun açıkladığı 31 Aralık 2023 yılı adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçlarına göre Bulanık'ta merkez, köy ve belde toplamları dahil 35.697'si kadın 37.017'si erkek olmak üzere toplam nüfus 72.714'tür (TÜİK, 2023).

Tablo 2. 1927 Nüfus Sayımına Göre Nüfusun Medeni Hali

Vilayet ve Kazalar	Medeni Hali						
	Cinsiyet	Nüfus Toplamı	Bekar	Evli	Dul	Boş	Meçhul
Bitlis	Erkek	11.386	5.772	5.445	103	9	57
	Kadın	8.369	3.650	3.859	834	21	5
Ahlat	Erkek	4.290	2.446	1.789	54	1	-
	Kadın	3.669	1.785	1.650	229	5	-
Bulanık	Erkek	2.665	1.615	1.026	24	-	-
	Kadın	2.632	1.254	1.203	170	-	5
Hizan	Erkek	4.186	2.562	1.565	53	2	4
	Kadın	4.222	1.842	1.898	474	8	-
Malazgirt	Erkek	3.765	2.176	1.552	34	1	2
	Kadın	3.201	1.455	1.462	281	3	-
Muş	Erkek	11.100	6.127	4.801	162	5	5
	Kadın	10.399	4.598	4.956	834	11	-
Mutki	Erkek	5.361	3.317	1.938	102	3	1
	Kadın	5.564	2.994	2.080	490	-	-
Varto	Erkek	4.790	2.606	2.099	80	5	-
	Kadın	5.032	2.158	2.352	511	8	3
Toplam	Erkek	47.543	26.621	20.215	612	26	69
	Kadın	43.088	19.736	19.460	3.823	56	13

Genel nüfus sayımında tespit edilen önemli noktalardan bir diğeri de nüfusun medeni durumu ile ilgilidir. 1927 yılı genel nüfus sayımında Bitlis ve ilçelerinde toplam nüfusun 46.357'si bekar, 39.675'i ise evlidir. 4.435 dul ve 82 boşanmış kişi vardır. Tablo verilerine göre o dönemde bekar erkeklerin sayısının bekar kadınlardan daha fazla aynı zamanda bekar erkeklerin evli erkeklerden daha fazla olduğu görülüyor. Bulanık merkezinde de bekar erkek ve kadın sayılarının evli erkek ve kadın sayılarından daha fazla olduğu görülmektedir. Toplam nüfus içerisinde dul kişilerin 3.823'ü de kadınlardan oluşmaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, 1929:165).

Medeni hal verilerine göre bekar grubu içerisinde bekar erkek oranının fazla olma nedenleri değerlendirildiğinde bölgenin kültürel koşulları dışında eğitim düzeyinin düşüklüğü, gelişmişlik düzeyi, ekonomik alım gücü ve bölgede kadınlar için istenen başlık parası gibi nedenler bu grubun sayısal oranını etkilemektedir. Tabloda da görüldüğü üzere toplam nüfusun 3.823'ü dul kadınlardan oluşmaktadır. Medeni hal tablosunda dikkat çeken diğer bir husus ise bölgenin toplam nüfusu içerisinde dul ve boş kalan kişi sayısının cinsiyetlerine göre ortaya çıkan orantısız durumudur.

Özellikle, 1. Dünya Savaşı, Millî Mücadele Dönemi ve bölgede ortaya çıkan yerel isyanların etkisi ile dul kadınlar ile dul erkekler arasındaki belirgin uçurum halen varlığını korumaktadır (Yuca,2011:13). 1927 nüfus sayımında cinsiyet itibarıyla Türkiye nüfusu değerlendirme sonuçlarına bakıldığında Bitlis, erkek miktarının kadın miktarından fazla olduğu iller arasında yer almaktadır. (1000 erkeğe mukabil Beyazıt'ta 829, Kars'ta 882, Van'da 905, Bitlis'te 906, Hakkari'de 926, Cebelibereket'te 941, Adana'da 957, İstanbul'da 963, Ankara'da 970, Kırklareli'nde 986, Mersin ve Diyarbakır'da 995) kadın vardır (Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü,1929:18)

Tablo 3. 1927 Nüfus Sayımına Göre Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Vilayet ve Kazalar	Yaş Grupları										
	Cinsiyet	1Yaşından Küçük	1 ve 2	3-6	7-12	13-19	20-45	46-60	61-70	71+	Meçhul
Bitlis	Erkek	624	971	1.461	777	1.008	5.450	788	214	78	15
	Kadın	442	769	1.337	636	687	3.539	633	211	105	10
Ahlat	Erkek	315	542	717	404	392	1.248	423	186	55	8
	Kadın	183	402	636	269	208	1.567	269	93	39	3
Bulanık	Erkek	159	360	490	318	189	763	240	110	12	24
	Kadın	108	267	441	249	145	1.075	222	68	38	19
Hizan	Erkek	77	574	909	533	304	1.365	320	87	16	1
	Kadın	34	465	692	452	277	1.778	379	100	45	-
Malazgirt	Erkek	232	407	675	338	317	1.397	285	82	30	2
	Kadın	193	307	544	217	192	1.401	219	80	48	-
Muş	Erkek	502	1.226	1.885	1.106	973	4.068	914	295	128	3
	Kadın	448	1.010	1.714	838	751	4.664	661	208	105	-
Mutki	Erkek	161	558	1.154	733	369	1.777	430	122	53	4
	Kadın	158	479	1.057	824	433	2.058	407	98	50	-
Varto	Erkek	208	612	790	433	420	1.625	438	180	82	2
	Kadın	182	510	820	262	334	2.224	421	191	86	2
Toplam	Erkek	2.278	5.250	8.081	4.642	3.972	17.693	3.838	1.276	454	59
	Kadın	1.748	4.209	7.241	3.747	3.027	18.306	3.211	1.049	516	34

1927 yılı genel nüfus sayımının en önemli özelliklerinden biri Türkiye'nin bölgeler ve iller kapsamında nüfus oranlarının ve özelliklerinin verilmiş olmasıdır. Aynı zamanda 1927 yılı sayımının daha önce yapılan nüfus sayımlarından diğer farkı okur yazar bilgisi, doğum yerleri, maluliyet gibi bilgilerin de tespit edilmiş olmasıdır. Bu nüfus sayımının sonuçlarından elde edilen detaylardan biri ise Bitlis ve çevresinin sahip olduğu nüfusun yaş gruplarına göre ayrılmış olmasıdır. Böylelikle il ve ilçelerin yaş gruplarına göre nüfus durumu 1927 yılı genel nüfus sayımında ortaya konulmuştur. Sonuçlar ışığında 1927 yılı nüfus sayımında Bitlis ve ilçelerinin yaş oranlarına bakıldığında toplam nüfusta 1 yaşından küçük 4.026, 1-2 yaşında 9.459, 3-6 yaşında 15.322, 7-12 yaşında 8.389, 13-19 yaşında 6.999, 20-45 yaşında 35.999, 46-60 yaşında 7.049, 61-70 yaşında 2.325, 71 ve üzeri 970 kişi mevcuttur. En kalabalık yaş grubu toplam nüfus içerisinde 20-45 yaş aralığındaki kişilerden oluşmaktadır. Toplam nüfus içerisindeki en az nüfus grubu ise 71 yaş ve üzeridir (Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü,1929:165). Bu veriler ışığında yaş grupları dikkate alınarak genç nüfusun, nüfusun çoğunluğu oluşturduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 4. 1927 Nüfus Sayımına Göre Nüfusun Okur-yazar Durumuna Göre Dağılımı

Vilayet ve Kazalar	Cinsiyet	Okuma-Yazma Durumu	
		Bilen	Bilmeyen
Bitlis	Erkek	503	10.883
	Kadın	6	8.363
Ahlat	Erkek	280	4.010

	Kadın	7	3.662
Bulanık	Erkek	8	2.657
	Kadın	-	2.632
Hizan	Erkek	67	4.119
	Kadın	7	4.215
Malazgirt	Erkek	122	3.643
	Kadın	4	3.197
Muş	Erkek	409	10.691
	Kadın	15	10.384
Mutki	Erkek	46	5.315
	Kadın	-	5.564
Varto	Erkek	139	4.651
	Kadın	-	5.032
Toplam	Erkek	1.574	45.969
	Kadın	39	43.049

Genel nüfus sayımı yapıldığı yıllarda ülkenin genelinde okuma-yazma oranı oldukça düşüktür. 1927 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarına baktığımızda Bitlis ve ilçelerinde okuma-yazma bilen kişi sayısı 1.613 iken okuma-yazma bilmeyen kişi sayısı 89.018'dir. Ülke geneli okuma-yazma oranlarının düşüklüğüne paralel olarak Bitlis ve çevresinde de okuma-yazma oranlarının düşüklüğü dikkati çekmektedir. Bitlis ve çevresinde 7 yaş ve üzeri okuma-yazma bilenlerin oranı % 2.60'tır. Bu oran, ülkede okuma yazma bilenlerin ortalamasının (%8)'in altında kalmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü,1929:23) Ayrıca okuma-yazma bilenlerin sadece 39'u kadınlardan oluşmaktadır. İlçeler genelinde ise Bulanık'ta 8 erkek okuma-yazma biliyorken hiçbir kadının okuma-yazma bilmediği kayıt altına alınmıştır. Malazgirt'te ise sadece 122 erkek 4 kadın okuma-yazma bilmektedir. Varto bölgesinde 139 erkeğin, Mutki bölgesinde de 46 erkeğin okuma-yazma bildiği fakat hiçbir kadının okuma-yazma bilmediği kayıt altına alınmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, 1929:165)

Türkiye'de 1927'li yıllarda okuma yazma oranı oldukça düşüktür. Bu yıllarda okuma-yazma bilen nüfus oranı %10, 1935'lere gelindiğinde %20.4, 1945'lerde ise %30.2'ye ulaşabilmiştir (Akkayan,1979:43). Cumhuriyetin kuruluş yıllarında başlayan eğitim seferberliği, harf inkılabı, millet mektepleri, halk evleri, köy enstitüleri gibi faaliyetler sonucunda ülkede okur-yazar sayısının önemli ölçüde artış sağladığı görülmektedir (Fırat Onat, 2020:2360).

Okuma-yazma oranlarını etkileyen önemli faktörlerden birisi de bölgede yer alan okul sayılarıdır. 1927 yılı genel nüfus sayımı bina istatistikleri değerlendirildiğinde genel olarak Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde ülkeye oranla okul sayısının daha düşük olduğu gözlemlenmektedir. 1927 sayımında Bitlis'te toplam 25 okul tespit edilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü,1929:73).

Tablo 5. 1927 Nüfus Sayımına Göre Bina İstatistikleri

Doğu ve Güneydoğu Anadolu						
İller	Okul	Cami	Resmi Daire	Hamam	Diğer Binalar	Toplam
Bayazıt	21	30	47	3	1.478	1.579
Bitlis	25	113	30	5	3.887	4.060
Diyarbakır	19	277	46	12	2.582	2.936
Elâzığ	74	339	94	19	7.432	7.958
Erzincan	87	250	86	9	9.398	9.830
Erzurum	139	474	105	17	46.212	46.947
Gaziantep	85	281	111	26	8.335	8.838
Gümüşhane	99	394	35	6	20.911	21.445
Hakkâri	2	70	28	-	1.374	1.474
Kars	63	148	500	9	4.761	5.481
Mardin	19	361	105	7	4.230	4.722

Siirt	17	355	62	16	5.660	6.110
Urfa	28	93	102	32	5.879	6.134
Van	204	372	99	14	5.281	5.970

1927 yılı genel nüfus sayımında toplam 63 ile ait bina istatistikleri sunulmuştur. İllerde yer alan okul sayıları karşılaştırıldığında Van ili dışında Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nde yer alan illerde okul sayılarının Türkiye geneline kıyasla daha az olduğu görülmektedir. Tabloda yer alan okul sayılarına bakıldığında Hakkâri ilinde 2, Siirt'te 17, Mardin ve Diyarbakır'da 19, Bayazıt'ta 21, Bitlis ilinde 25, Urfa'da ise 28'dir (Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, 1929:73-74) İller genelinde cami sayılarının okul sayılarından daha fazla olduğu da dikkat çekmektedir (Köse,2010:155).

Tablo 6. 1927 Nüfus Sayımına Göre Meslekler

Vilayet ve Kazalar	MESLEKLER											
	Cinsiyet	Zirai	Sınai	Ticari	Serbest	Memur	Hakimler	Ordu	PTT	Muhtelif	Toplam	Mesleksiz veya Meçhul
Bitlis	E	3.051	350	546	89	163	35	2.010	19	296	6.559	4.827
	K	701	1	2	7	-	-	-	-	2	713	7.656
Ahlat	E	1.387	51	67	36	43	1	130	5	136	1.856	2.434
	K	35	2	-	-	-	-	-	-	4	41	3.628
Bulanık	E	1.060	1	4	9	3	5	-	-	3	1.085	1.580
	K	14	-	-	-	-	-	-	-	-	14	2.618
Hizan	E	1.715	12	24	12	27	6	31	-	9	1.836	2.350
	K	46	2	1	-	-	-	-	-	-	49	4.173
Malazgirt	E	1.534	9	19	10	14	3	328	5	1	1.923	1.842
	K	3	-	-	-	-	1	-	-	-	4	3.197
Muş	E	4.851	87	191	47	83	15	652	9	36	5.971	5.129
	K	37	2	1	2	-	-	-	-	1	43	10.356
Mutki	E	1.956	5	20	15	14	3	110	1	-	2.124	3.237
	K	514	-	-	-	-	-	-	-	-	514	5.050
Varto	E	2.834	13	18	22	30	1	159	-	6	2.583	2.207
	K	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	5.031
Toplam	E	17.888	528	889	240	377	69	3.420	39	487	23.937	23.606
	K	1.351	7	4	9	-	1	-	-	7	1379	41.709

Mevcut tabloda görüldüğü üzere 1927 nüfus sayımına göre Bitlis ve ilçelerinde meslek dağılımında tarımla uğraşan kişi sayısı daha fazladır. En kalabalık ikinci meslek ise 3.420 kişi ile ordu çalışanlarından oluşmaktadır. 535 kişi sanayi, 893 kişi ticaret, 249 kişi serbest, 377 kişi memur, 494 kişi muhtelif meslek, 70 kişi hâkim, 39 kişi Posta ve Telgraf Teşkilatı çalışanı ve 65.315 kişi ise mesleksiz ya da mesleği meçhul olarak tanımlanmıştır. Tablo verilerine göre bölgede, kadınların meslek grupları içerisindeki dağılımına baktığımızda tarımla uğraşan kadın sayısının daha fazla olduğunu görmekteyiz. Bulanık, Mutki ve Varto'da tarım dışında bir meslek grubuna ait kadın çalışan bulunmazken aynı şekilde Bitlis merkezinde 1, Ahlat, Hizan ve Muş'ta ikişer kadın sanayi ile uğraşmaktadır. Veriler ışığında Malazgirt'te 1 kadının hâkim olduğu belirtilmiştir. Geriye kalan kadın nüfusun tarım mesleği ile uğraştığı ya da mesleksiz olarak tanımlandığı görülmektedir (Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, 1929:XXXVI).

Bulanık ilçesinin fiziki yapısı değerlendirildiğinde ilçenin geniş ovalara, bolca yer altı ve yer üstü kaynaklara aynı zamanda ulaşımın da geliştirilebileceği bir konumda bulunduğu söylenebilir. Mera hayvancılığına uygun bir fiziki yapıya sahip olması da tarım ve hayvancılık mesleğine yönelimi artırmıştır. İlçenin bu olumlu özelliklerine karşın sulamaya yönelik alışkanlıklar, ilkel tarım metotlarının kullanımı, yaz süresinin kısa olması gibi vb. olumsuzluklar nedeniyle ilçe halkı ekonomik

sorunlar yaşamaktadır. Bu nedenle Bulanık, göç veren bir ilçe görüntüsüne sahiptir (Erginyürek, 2020:29).

1927 yılı genel nüfus sayımı sonuçları değerlendirildiğinde cumhuriyetin ilk yıllarında çalışan kadın sayısının daha düşük olduğu görülmektedir. Sayım sonuçlarına göre toplam nüfusun mesleklere göre tasnifi yapılarak Türkiye genelinde zirai meslek grubunda çalışan erkeklerin oranının %40.87 kadınların ise %23.88 olduğu tespit edilmiş ve meslekli nüfusun çoğunlukla ziraatla meşgul olduğu sonucu çıkarılmıştır ((Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü,1929:24).

Tablo 7. 1927 Nüfus Sayımına Göre Dinler

Vilayet ve Kazalar	DİNLER										
	Cinsiyet	İslam	Katolik	Protestan	Ortodoks	Ermeni	Hristiyan	Musevi	Diğer Dinler	Dinsiz veya Dini Meçhul	Toplam
Bitlis	Erkek	11.384	-	-	-	2	-	-	-	-	11.386
	Kadın	8.368	-	-	-	-	-	1	-	-	8.369
Ahlat	Erkek	4.290	-	-	-	-	-	-	-	-	4.290
	Kadın	3.669	-	-	-	-	-	-	-	-	3.669
Bulanık	Erkek	2.665	-	-	-	-	-	-	-	-	2.665
	Kadın	2.632	-	-	-	-	-	-	-	-	2.632
Hizan	Erkek	4.186	-	-	-	-	-	-	-	-	4.186
	Kadın	4.222	-	-	-	-	-	-	-	-	4.222
Malazgirt	Erkek	3.765	-	-	-	-	-	-	-	-	3.765
	Kadın	3.201	-	-	-	-	-	-	-	-	3.201
Muş	Erkek	11.092	-	-	-	7	1	-	-	-	11.100
	Kadın	10.394	-	-	-	5	-	-	-	-	10.399
Mutki	Erkek	5.223	-	-	-	138	-	-	-	-	5.361
	Kadın	5.428	-	-	-	135	1	-	-	-	5.564
Varto	Erkek	4.790	-	-	-	-	-	-	-	-	4.790
	Kadın	5.032	-	-	-	-	-	-	-	-	5.032
Toplam	Erkek	47.395	-	-	-	147	1	-	-	-	47.543
	Kadın	42.946	-	-	-	140	1	1	-	-	43.088

1927 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarına göre Bitlis ve ilçelerinde 90.341 Müslüman ve 287 Ermeni tespit edilmiştir. Verilere göre, Ermeni nüfusun en fazla olduğu yer Mutki ilçesidir. Muş'ta 1 Hristiyan erkek ve Mutki'de ise 1 Hristiyan kadın kaydedilmiştir. Musevi olan bir kişi yine kadındır ve Bitlis merkezinde bulunmaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü,1929:209). Bitlis Vilayet Salnamesinde yer alan bilgiye göre 1892'de Bulanık ilçesinde 16.889 Ermeni yaşamaktaydı (Kaya,2018:457). Fakat Osmanlı Rus savaşı sonrasında Türkiye'den yüz bin Ermeni Ruslarla beraber geri çekilmiştir. 1902 yılına ait bir arşiv belgesinde üç yüz hane Ermeni'nin Bitlis, Bulanık ve Muş bölgelerinden ayrılarak Rusya'ya gittiği, bu kişilerin hududa yakın köylere Ruslar tarafından yerleştirildiği bilgisi yer almaktadır (Arvas,2018:78).

1927 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarına göre dini durum değerlendirildiğinde Muş'ta 12, Bitlis'te 2, Mutki'de ise 273 kişi olmak üzere Bitlis ili ve çevresinde toplam 287 Ermeni kayıt altına alınmıştır. 20. yüzyılın başlarında Bulanık dahil Muş merkezde toplamda 55.360 Ermeni bulunmakta iken bu sayı 1927 yılı genel nüfus sayımında sadece 287 olup bahsedilen rakamlar üzerinde savaşların ve mübadele olaylarının etkisinin olduğu açıkça görülmektedir (Yuca,2011:24).

Verilen bilgiler ışığında Cumhuriyet Dönemi'nden önce Muş ve çevresinde yoğun bir Ermeni nüfusu mevcutken 19. yüzyılın sonları 20. yüzyıl başlarında Anadolu'da olduğu gibi Muş ve civarında da Ermenilerin Müslümanlara yönelik olayları, 27 Mayıs 1915 tarihli Tehcir Kanunu ve Tehcir olayı, I.

Dünya Savaşı ve sonrasında yaşanan Ermeni olayları Gümrü Anlaşması ile son bulmuş böylelikle bölgede Ermeni nüfusu üzerinde önemli değişiklikler söz konusu olmuştur (Türk Tarih Kurumu, 1943: s.11-23).

Tablo 8. 1927 Nüfus Sayımına Göre Maluliyetler (Sakatlıklar)

Vilayet ve Kazalar	MALULİYETLER							
	Cinsiyet	Maluliyetsiz	Kör	Sağır Dilsiz	Topal	Çolak	Kambur	Diğer Maluliyetler
Bitlis	Erkek	11.213	30	12	16	5	-	110
	Kadın	8.300	19	5	12	3	4	26
Ahlat	Erkek	4.184	18	5	2	-	1	80
	Kadın	3.646	12	1	-	-	-	10
Bulanık	Erkek	2.642	4	-	3	-	-	16
	Kadın	2.628	2	-	1	-	-	1
Hizan	Erkek	4.150	11	-	2	1	1	21
	Kadın	4.205	1	1	5	-	-	10
Malazgirt	Erkek	3.655	11	11	3	2	-	83
	Kadın	3.169	11	2	-	1	-	18
Muş	Erkek	10.949	22	9	3	7	-	110
	Kadın	10.358	12	3	3	1	-	22
Mutki	Erkek	5.312	4	-	4	3	-	38
	Kadın	5.551	2	-	7	-	-	4
Varto	Erkek	4.682	21	3	2	-	-	82
	Kadın	4.996	19	4	-	-	-	13
Toplam	Erkek	46.787	121	40	35	18	2	540
	Kadın	42.853	78	16	28	5	4	104

1927 genel nüfus sayımında nüfusun sağlık durumu da sorgulanarak toplam nüfusun maluliyet verileri elde edilmek istenmiştir. Bu sayede bireylerin sakatlık durumları değerlendirilerek bölgeye yapılacak yatırımlar dışında bu bireylerin ihtiyaçları dahilinde oluşturulacak merkezler ve hizmet sektörlerinin yatırımı için gerekli veriler elde edilmiştir. 1927 nüfus sayımı sonuçlarına göre Bitlis ili ve ilçelerinde 89.640 kişi maluliyetsiz, 991 kişi ise sağırılık, körlük, topallık, kamburluk, çolaklık ve diğer maluliyetlere sahiptir (Türkiye Cumhuriyeti Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, 1929:209). Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren halk sağlığının korunması ve geliştirilmesi için çalışmaların hükümet programı içinde yer aldığı ve sürdürüldüğü görülmektedir. 1925 ve 1926'da Türkiye Büyük Millet Meclisi açılış konuşmalarında Mustafa Kemal Atatürk, halkın yaşamı ve sağlığı noktasında üç yıldır devam eden çalışmaların sürdürdüğünü belirterek sağlık çalışmalarından aldığı sonuçların olumlu ve sevindirici olduğunu ifade etmiştir (Millet Meclisi Tutanak Dergisi, 1 Kasım 1926).

Tablo 9. 1927 Nüfus Sayımına Göre Ana Lisanlar

Vilayet ve Kazalar	Cinsiyet	Türkçe	Rumca	Ermenice	Fransızca	İtalyanca	İngilizce	Arapça	Acemce	Yahudice	Çerkezce	Kürtçe	Arnavutça	Bulgarca	Diğer vs.
Bitlis	Erkek	5.870	-	1	-	-	-	54	-	-	2	5.458	-	-	1
	Kadın	3.480	-	2	-	-	-	1	-	-	-	4.886	-	-	-
Ahlat	Erkek	2.007	-	-	-	-	-	-	-	-	115	2.155	-	-	13
	Kadın	1.642	-	-	-	-	-	-	-	-	94	1.933	-	-	-
	Erkek	15	-	-	-	-	-	-	-	-	173	2.477	-	-	-

Bulanık	Kadın	14	-	-	-	-	-	-	-	-	163	2.455	-	-	-
Hizan	Erkek	125	-	-	-	-	-	1	-	-	-	4.060	-	-	-
	Kadın	71	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4.151	-	-	-
Malazgirt	Erkek	456	-	-	-	-	-	10	-	-	-	3.297	-	-	2
	Kadın	146	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3.055	-	-	-
Muş	Erkek	3.257	-	5	-	-	-	35	-	-	5	7.745	-	-	53
	Kadın	2.664	-	5	-	-	-	26	-	-	565	7.094	-	-	45
Mutki	Erkek	161	-	142	-	-	-	118	-	-	-	4.886	-	-	54
	Kadın	50	-	130	-	-	-	132	-	-	-	5.252	-	-	-
Varto	Erkek	529	-	-	-	-	-	1	1	-	-	4.127	-	-	132
	Kadın	202	-	-	-	-	-	-	-	-	2	4.647	-	-	181
Toplam	Erkek	12.420	-	148	-	-	-	219	1	-	295	34.205	-	-	255
	Kadın	8.269	-	137	-	-	-	159	-	-	824	33.473	-	-	226

1927 genel nüfus sayımı değerlendirmelerinden bir diğeri de ülkede konuşulan dillerin tespiti ile ilgilidir. Sayıma göre Bitlis ili ve ilçelerinde 20.689 kişi Türkçe konuşurken 67.678 kişi ise Kürtçe konuşmaktadır. Görüldüğü üzere 285'i Ermenice, 378'i Arapça, 1,119'u Çerkezce ve 481'i ise meçhul lisanlar olarak kayıt altına alınmıştır. Toplam nüfusu içinde Kürtçenin yoğun olarak konuşulduğu ilçelerden biri Bulanık'tır. Bitlis ve ilçelerinde Kürtçe ağırlıklı olarak konuşulduğu görülmektedir. Aynı şekilde Ermenice konuşan kişilerin fazla olduğu yer Mutki olarak kayıt altına alınmıştır. Tablo verilerine göre Bulanık, Muş ve Ahlat merkezlerinde ise Çerkezce konuşulduğu görülmektedir. Acemce konuşan 1 kişinin bulunduğu ilçe Varto'dur (Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü,1929:231).

Göç tanımlaması yapılırken belirli sınırlar içinde belirli bir dönemde yaşayan kişilerin, tanımlanan sınırlar arasında yer değiştirmesi ile ortaya çıkan hareketlilik değerlendirilmesi yapılmaktadır. Özellikle Muş ve çevresinde gerçekleşen göç hareketleri değerlendirildiğinde başka ülkelerden Anadolu'ya gerçekleşen göçler içerisinde Muş ili, ilçeleri ve beldeleri üzerinde belirli dönemlerde göç hareketliliği etkili olmuştur. Örneklendirmek gerekirse Rusya'dan Osmanlı topraklarına yapılan göçlerde, savaşlar ve maruz kalınan baskılar yüzünden 1829 yılından 1. Dünya Savaşı'na kadar çok sayıda Çerkez ve diğer Müslüman topluluklar Rusya'dan Osmanlı topraklarına göç etmiştir (Öztürk ve Toprak,2018:43). 1927 yılı nüfus sayımına göre ülkede konuşulan dillere ait tablo değerlendirildiğinde göç hareketliliğinin etkisinin, konuşulan diller açısından bölgede çeşitlilik yaratmış olduğu ve değişimi açıkça ortaya koyduğu söylenebilir.

Tablo 10. 1927 Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Doğum Yerleri

	Cinsiyet	Türkiye	Mısır	Irak	İran	Suriye	Lehistan	Almanya	İngiltere	Bulgaristan	Fransa	Yunanistan	Macaristan	İtalya	Rusya	Sırbistan	Meçhul
Bitlis	E	11.336	-	3	9	-	-	-	-	1	-	-	-	-	5	-	32
	K	8.362	-	-	4	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	2

Ahlâat	E	4,007	-	-	241	-	-	-	-	-	-	-	-	-	40	1	
	K	3.669	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bulanık	E	2.456	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	204	-	-
	K	2.441	-	-	63	-	-	-	-	-	-	-	-	-	127	-	1
Hizan	E	4.183	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
	K	4.208	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	14	-	-
Malazgirt	E	3.748	-	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	11	-	1
	K	3.185	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	16	-	-
Muş	E	10.856	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	242	-	1
	K	10.160	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	237	-	-
Mutki	E	5.361	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	K	5.564	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Varto	E	4.772	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	16	-	1
	K	5.007	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	25	-	-

1927 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarına göre Bitlis ili ve ilçeleri doğum yeri verileri değerlendirildiğinde, 938 kişi Rusya, 320 kişi İran, 5 kişi Irak, 2 kişi Bulgaristan, 1 kişi Fransa, 3 kişi Yunanistan, 1 kişi Sırbistan ve 1 kişi ise diğer Afrika-Asya memleketleri olarak kayıt altına alınmıştır. Toplamda 39 kişinin ise doğum yeri meçhuldür. Rusya doğumlu kişiler daha çok Muş ve Bulanık merkezlerinde toplanmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, 1929:267). Kürt ve Ermenilerin büyük oranda yerleştiği aynı zamanda kuzeyden Kafkasya ve güneyden Arap aşiretlerinin de meskeni olan Bulanık, Kürt, Arap, Çerkez, Terekeme gibi birçok gruba ev sahibi olmuştur. Günümüzde de farklı etnik ve dini yapıyı bünyesinde bulunduran bu bölge, kültürel bir ahenk ortaya koymaktadır (Ulutaş,2020:100).

SONUÇ

Geçmiş yüzyıllardan itibaren nüfus, önemli bir güç kaynağı olarak görülmekte ve bu özelliğini korumaya halen devam etmektedir. Nüfus sayımları ise bir ülkenin siyasi, ekonomik, askeri vs. programlarını hazırlarken yararlandığı araçlardan birisidir. Bu çalışmanın konusunu oluşturan 1927 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarına göre Bulanık ilçesinin sosyal ve ekonomik durumu, toplam nüfus, dil, din, okur-yazarlık, meslek, yaş, medeni hal ve maluliyet verileri bu bağlamda değerlendirilmiştir. 1927 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre Bulanık'ın toplam nüfusu 5.297'dir. Nüfusun 2.632'si kadınlar geri kalan 2.665'i ise erkeklerden oluşmaktadır. Bölgede nüfus yoğunluğu Bitlis şehir merkezi ile Muş ilçesinde toplanmıştır. Bulanık, Bitlis'in toplam nüfusu içerisinde nüfusu en az olan ilçedir. Bulanık nüfusu yaş oranlarına bakıldığında toplam nüfus içinde en kalabalık grubu 20-45 yaş arasındaki kişiler oluştururken, 71 yaş ve üzeri grup ise en az kişinin olduğu yaş grubunu oluşturmaktadır. Bulanık ilçesinin medeni durum verilerini değerlendirildiğinde toplam nüfusun 2.869'u bekar, 5.297'si evli, 194'ünün dul ve 5 kişinin ise boşanmış olduğu görülüyor. Bulanık'ta okuma-yazma bilen kişi sayısı sadece 8 olup, okuma-yazma bilmeyen kişi sayısı ise 5.289'dur. Meslek dağılımına bakıldığında nüfusun neredeyse tamamının tarımla uğraştığı görülmektedir. Doğum yeri verileri değerlendirildiğinde, 331'nin Rusya, 63'ünün İran, 5'inin Suriye ve 1 kişinin ise meçhul olarak kayıt altına alındığı anlaşılmaktadır. Bulanık toplam nüfusu içerisinde 4.897 kişi doğum yeri bilgisi olarak Türkiye'ye kayıtlıdır.

1927 yılı genel nüfus sayımında Bulanık dinler açısından değerlendirildiğinde, Bulanık'ın toplam nüfusu (5.297) İslam olarak kayıt altına alınmıştır. Sakatlık durumuna göre, Bulanık'ta 5.270 kişinin sakatlığının olmadığı, 27 kişinin ise farklı sakatlıklara sahip olduğu görülmektedir. 1927 genel nüfus sayımı değerlendirmelerinden bir diğeri de ülkede konuşulan dillerin tespiti ile ilgilidir. Bitlis ve ilçelerinde Kürtçe'nin ağırlıklı olarak konuşulduğu görülmektedir. Toplam nüfusu içinde Kürtçe'nin yoğun olarak konuşulduğu ilçelerden biri Bulanık'tır. Bulanık'ta 4.932 kişi Kürtçe, 336 kişi Çerkezce ve 29 kişi ise Türkçe konuşmaktadır. 1927 yılı genel nüfus sayımı sonuçları, ülke nüfusunun okur-yazar, evlilik, yaş, dil, din bilgileri açısından oranları ve aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti'nin uyguladığı eğitim, sağlık ve kamu politikalarını anlamak adına çok önemli verilerdir.

1927 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarına göre nüfusun 6.563.879'u erkek ve 7.084.391'i kadın olmak üzere Türkiye'nin nüfusu 13.648,270'tir. 1935 yılı ikinci nüfus sayımı sonucunda Türkiye sınırları içerisinde 7.974.226'sı erkek 8.226.468'i kadın olmak üzere 16.200.694 kişi tespit edilmiştir. Türkiye'nin ilk nüfus sayımından 8 yıl sonra gerçekleştirilen ikinci nüfus sayımına göre Türkiye nüfusu 2.552.424 kişi yani binde 187 oranında artmıştır. 1935 yılı nüfus sayımında Bulanık nüfusu ise, şehirde 856'sı erkek 713'ü kadın, köylerde ise 7.117'si erkek 6582'si kadın olmak üzere toplam 15.268'dir. İkinci nüfus sayımı sonuçlarına göre 1927-1935 yılları arasında Bulanıkta ciddi bir nüfus artışı olduğu görülmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun açıkladığı 31 Aralık 2023 yılı adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçlarına göre Bulanık'ta merkez, köy ve belde toplamı dahil 35.697'si kadın 37.017'si erkek olmak üzere toplam nüfus 72.714'tür.

1927 ve 1935 yılı nüfus sayımında elde edilen veriler ışığında Bulanık nüfusunun toplumsal özelliklerinin ortaya çıkmasının yanı sıra elde edilen bu veriler ile Bulanık nüfus politikasını geliştirmek adına Cumhuriyet Dönemi'nde önemli adımlar atılmıştır. Bunun yansıması olarak Bulanık'ın toplumsal yapısının belirlenmesi ile eğitim, aile, ekonomi, sağlık, göç, mesleki gelişim gibi birçok alanda da gelişim söz konusudur. Yapılan bu çalışma ile Cumhuriyet Dönemi Bulanık'ın toplumsal yapısı detaylı olarak belirlenmiştir.

KAYNAKÇA

- Akkayan, T. (1979). Türkiye'de Okur-Yazarlık. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Antropoloji ve Etnoloji Dergisi*, 1 (3), 31-72.
- Arvas, T. Z. (2018, Mayıs 10-12). 19. Yüzyılda Muş Köylerinde Sosyal ve Ekonomik Yapı. Tarih ve Kültür Bağlamında Muş Uluslararası Sempozyumu, Muş, Türkiye. <https://atam.gov.tr/wp-content/uploads/2023/06/mus-sempozyumu.pdf>.
- Bulanık Belediyesi 1929. Tarihçe, 08.04.2024 tarihinde <http://bulanik.bel.tr/tarihce> adresinden erişildi.
- Dinç, G. (2012). Cumhuriyet'in İlk Nüfus Sayımına Göre Antalya'nın Demografik Yapısı. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, 0 (12), 65-87.
- Erdal, İ. (2011). Ülkü Mecmuasına Göre Erken Cumhuriyet Dönemi Nüfus Politikası (1923-1938), *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 12 (48), 779-790.
- Erginyürek, M. (2020). Bulanık İlçesinin Fiziki Coğrafyası. İ. S. Yuca (Edt.) *Bulanık/Kop içinde* (ss.15-30). Konya: Çizgi Kitabevi.
- Kaya, A. (2018, Mayıs 10-12). *Vilayet Salnameleri'ne Göre: Muş'un Sosyal, Kültürel ve Dini Yapısı*, Tarih ve Kültür Bağlamında Muş Uluslararası Sempozyumu, Muş, Türkiye. <https://atam.gov.tr/wp-content/uploads/2023/06/mus-sempozyumu.pdf>.
- Köse, M. (2010). *1927 Nüfus Sayımı ve Sonuçlarının Değerlendirilmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- McCarthy, J. (1998). Müslümanlar ve Azınlıklar B. Umar. (Çev). İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Millet Meclisi Tutanak Dergisi (1922, Mart 1). T.B.M.M. I. Dönem 3. Yasama Yılı Açılış Konuşmaları. 23.04.2024 tarihinde, https://www5.tbmm.gov.tr/tarihce/ataturk_konusma/1d3yy.htm adresinden erişildi.
- Millet Meclisi Tutanak Dergisi (1923, Mart 1). T.B.M.M. I. Dönem 4. Yasama Yılı Açılış Konuşmaları. 23.04.2024 tarihinde, https://www5.tbmm.gov.tr/tarihce/ataturk_konusma/1d4yy.htm adresinden erişildi.

- Millet Meclisi Tutanak Dergisi (1926, Kasım 1). T.B.M.M. II. Dönem 4. Yasama Yılı Açılış Konuşmaları. 13.04.2024 tarihinde, https://www5.tbmm.gov.tr/tarihce/ataturk_konusma/2d4yy.htm adresinden erişildi.
- Fırat Onat, G. (2020). 1927 Nüfus Sayımına Göre Erzincan Vilayetinin Demografik Özellikleri, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 9 (3), 2350-2368.
- Öztürk, A. ve Toprak, S. (2018). Kafkasya'dan Muş Yöresine Göçler ve Göçmenlerin İskanı (1856-1905), *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (43), 437-458.
- Şahin, C. (2016). Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği. M. Hayır Kanat (Edt). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Türk Tarih Kurumu (1943). İnkılâp Tarihi. C. 4. İstanbul Devlet Matbaası.
- T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü. (1935, Ekim 25), Resmi Bildiri, Ulusa Teşekkür, *Ulus*, s.1. 24.04.2024 tarihinde, <https://www.gastearsivi.com/gazete/ulus/1935-10-25/1> adresinden erişildi.
- T.C. Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü (1929). 28 Teşrinievvel 1927 Umumi Nüfus Tahriri, 1. Fasikül, 06.04.2024 tarihinde, <https://kutuphane.ttk.gov.tr/resource?itemId=265164&dkymId=59995> adresinden erişildi.
- T.C. Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü (1929). 28 Teşrinievvel 1927 Umumi Nüfus Tahriri, 3. Fasikül, 06.04.2024 tarihinde, <https://kutuphane.ttk.gov.tr/resource?itemId=265450&dkymId=1564> adresinden erişildi.
- T.C. Başvekalet İstatistik Genel Direktörlüğü (1935), 20 İlkteşrin 1935 Genel Nüfus Sayımı, Türkiye Nüfusu, Vilayet, Kaza, Şehir ve Köyler İtibarı ile Muvakkat Rakamlar, Ankara: Ulus Basımevi.
- Türkiye İstatistik Kurumu. Eski Başkanlar, Camille Jacquart. 23.04.2024 tarihinde, https://www.tuik.gov.tr/Kurumsal/Eski_Baskanlar adresinden erişildi.
- Türkiye İstatistik Kurumu Raporları. (2023). 31 Aralık 2023 Tarihli Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 01.05.2024 tarihinde, <https://data.tuik.gov.tr> adresinden erişildi.
- Ulutaş, E. (2020). Bulanık'ta Aşiret Toplumsallaşması: Etno-Morfolojik Bir Okuma, İ. S.Yuca (Edt.) *Bulanık/Kop içinde* (ss.15-30). Konya: Çizgi Kitabevi.
- Yuca, S. (2011). Cumhuriyet Döneminin İlk Nüfus Sayımına (1927) Göre Muş İlinin Nüfus Özellikleri, *Akademik Bakış Dergisi*, 24, 1-30.